

การวิเคราะห์นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การปฏิบัติเพื่อ สร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

An Analysis of Young Farmer's Development Policies into Action for Food Security Upper Northern Region of Thailand

พงศกร กาวิชัย* สมคิด แก้วทิพย์ เฉลิมชัย ปัญญาดี และ สุริยจารัส เตชะตันมินัสกุล
Pongsakorn Kawichai* Somkit Keawtip Chalermchai Panyadee and
Suriyajaras Techatunminasakul

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

School of Administrative Studies, Maejo University, Chaingmai 50290

* Corresponding author: foon27@hotmail.com

(Received: 7 December 2021; Revised: 8 April 2022; Accepted: 10 June 2022)

Abstract

An Analysis of Young Farmer's Development Policies into Action for Food Security Upper Northern Region of Thailand. The objectives of this study were 1) to analyze the problems and needs of the young farmer's development policy implementation 2) to analyze the characteristics and model for supporting young farmer's development policy and 3) to analyze the impact of the young farmer development policy on food security in the upper northern region. This research is qualitative research and study on primary data. The researcher used a variety of qualitative research tools to obtain complete and in-depth information such as observation, small group discussion, in-depth interview and the transcript of the case study. The key contributors in the research were 1) 2 people involved in policymaking, 2) 10 operational officers, 3) 35 new farmers representatives, and 4) 4 academics, totaling 51. People who focus on specific selection for the data analysis in the research, the method of content analysis and descriptive analysis. And verifying the integrity of the data with a triangular verification method.

The results showed that an analysis of the policy of developing new farmers into practice to build food security in the upper northern region can be divided into 4 main

parts; 1. Analysis of problems in entering the agricultural sector of the new generation of farmers can be divided into 2 parts: 1.1 problems caused by internal factors of the new generation of farmers and 1.2 problems caused by external factors of the new generation of farmers. 2. Analysis of the needs of the new generation of farmers can be divided into 2 parts: 2.1 the need to develop the potential within the new generation of farmers and 2.2 the need for external support of the new generation of farmers. 3. Analysis of characteristics and models of new agricultural support It consists of 3 main types of promotion and 10 sub-models as follows: 3.1 characteristics of enhancing the body of knowledge and skills in agricultural entrepreneurship, divided into 4 forms: (1) Training format (short term) (2) Training format Operational (long term) (3) Instructional style. (4) Form for adding knowledge from mentors 3.2 Characteristics of supporting resources that are conducive to agriculture, divided into 3 types: (1) equipment/tools support model (2) fund support model (3) land support model: 3.3 Characteristics of strengthening groups and networks divided into 3 types: (1) a model for creating discussion/exchange spaces (2) a model for project development and activities (3) a model for defining roles and responsibilities together and 4. An analysis of the impacts of supporting new generations of agriculture on food security are as follows: 4.1 Impacts on new generation farmers and families 4.2 Impacts on communities 4.3 Overall impacts in the upper northern region.

Keywords: Policy analysis, young farmer, food security, upper northern region

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของการปฏิบัติทางนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการสนับสนุนต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือการวิจัยโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การอภิปรายกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการถอดบทเรียนกรณีศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย จำนวน 2 คน 2) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน จำนวน 10 คน 3) ตัวแทนเกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 35 คน และ 4) นักวิชาการ จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 51 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและพรรณนา และตรวจสอบความเที่ยงตรงข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่สู่การปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สามารถแบ่งได้ 4 ส่วนหลักคือ 1. การวิเคราะห์ปัญหาต่อการเข้าสู่ภาคเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1.1 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในของเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 1.2 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของเกษตรกรรุ่นใหม่ 2. การวิเคราะห์ความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 2.1 ความต้องการพัฒนาศักยภาพภายในตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 2.2 ความต้องการจากการสนับสนุนภายนอกตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ 3. การวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย การส่งเสริม 3 ลักษณะหลัก และ 10 รูปแบบย่อย ได้แก่ 3.1 ลักษณะการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะการประกอบการด้านเกษตร แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) รูปแบบการอบรม (ระยะสั้น) (2) รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ (ระยะยาว) (3) รูปแบบการเรียนการสอน (4) รูปแบบการเพิ่มเติมความรู้จากพี่เลี้ยง 3.2 ลักษณะการสนับสนุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) รูปแบบการสนับสนุนอุปกรณ์/เครื่องมือ (2) รูปแบบการสนับสนุนเงินทุน (3) รูปแบบการสนับสนุนที่ดิน และ 3.3 ลักษณะการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มและเครือข่าย แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) รูปแบบการสร้างพื้นที่พูดคุย/แลกเปลี่ยน (2) รูปแบบการพัฒนาโครงการและกิจกรรม (3) รูปแบบกำหนดบทบาทและหน้าที่ร่วมกัน และ 4. การวิเคราะห์ผลกระทบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ 4.1 ผลกระทบต่อเกษตรกรรุ่นใหม่และครอบครัว 4.2 ผลกระทบต่อชุมชน 4.3 ผลกระทบภาพรวมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์นโยบาย เกษตรกรรุ่นใหม่ ความมั่นคงทางอาหาร ภาคเหนือตอนบน

คำนำ

ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและพยายามขับเคลื่อนผ่านนโยบายของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นการสร้างความสำเร็จและความตระหนักรู้ที่ถูกต้องของการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ประชาชนไทยโดยทั่วไปยังไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารเท่าที่ควร เพราะคิดว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าทางการเกษตรและเป็นแหล่งการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรกรรมที่ใหญ่ในภูมิภาคอาเซียนหรือเอเชีย และยังคงสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้อย่างทั่วถึง

(Independent Evaluation Department (IED), 2013) แต่กลับตรงกันข้ามความรู้สึกของประชาชนและเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความหมายของความมั่นคงทางอาหารของไทยกับความมั่นคงทางอาหารของโลก จากการจัดลำดับของสถาบันอิโคโนมิสต์อาเทลเจนท์ ยูนิท หรือ (EIU) ได้จัดอันดับดัชนีความมั่นคงทางอาหารโลก (GFSI) ในปี พ.ศ. 2561 โดยประเทศไทยถูกจัดอยู่ในระดับที่ 54 จาก 113 ประเทศทั่วโลกที่มีความมั่นคงทางอาหาร และในประเทศในภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความมั่นคงทางอาหารรองจากประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย ซึ่งหลักการประเมิน

ในการจัดลำดับประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหาร ประกอบด้วย 1. ความพอเพียงของอาหาร 2. ความสามารถในการหาซื้ออาหาร และ 3. คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร โดยเป็นไปตามหลักขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (The Economist Intelligence Unit (EIU), 2018) แม้ว่าประเทศไทยจะมีความมั่นคงทางด้านอาหารแต่ขณะที่ประชาชนคนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยากหรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหาร เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรงส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรและพื้นที่การเกษตรถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) อีกทั้งยังมีปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มว่าอาจมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารในอนาคตได้ โดยเฉพาะปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยคือ สถานการณ์ด้านแรงงานภาคเกษตร ประกอบด้วย 1) ภาวะหนี้สินของเกษตรกร 2) โครงสร้างแรงงานภาคเกษตร แม้ว่าแรงงานภาพรวมทั้งหมดในประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่แรงงานในภาคเกษตรกลับถดถอยลงและอายุเกษตรกรเฉลี่ยสูงขึ้นโดยเฉพาะแรงงานในการผลิตข้าว การเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากภาคการเกษตรมีผลทำให้ขนาดของครัวเรือนในภาคการเกษตรลดลงส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของการศึกษา ทำให้บุตรหลานของเกษตรกรได้มีโอกาสศึกษาต่อสูงขึ้น แล้วเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างถิ่น และรวมถึงกลุ่มคนหนุ่มสาวที่เคลื่อนย้ายไปหางานทำนอกภาคการเกษตรและไม่ได้หวนกลับมาประกอบอาชีพการเกษตรอีก ประเด็นดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร รวมถึงการทิ้งไร่ร้าง การสูญเสียที่ดินของเกษตรกร รวมถึงการทิ้งไร่ร้าง การอพยพย้ายถิ่นไปสู่การเป็นกรรมกรในเมืองหรือชาย

ที่ติดการเกษตรเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น (นนทกานต์, 2557)

การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทดแทนเกษตรกรที่สูงอายุอาจต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะด้านทัศนคติของคนรุ่นใหม่หรือบุตรหลานเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นที่มักไม่สนใจที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากขาดแรงจูงใจความกังวลในเรื่องความไม่มั่นคงของรายได้และการเป็นเกษตรกรไม่มีสวัสดิการรองรับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560) นอกจากนี้ยังพบว่าทัศนคติของคนรุ่นที่ไม่มีความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ (1) ไม่มีความภาคภูมิใจในอาชีพ (2) มีรายได้น้อย (3) ไม่มีความมั่นคงในสิทธิถือครองที่ดินหรือไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง (4) ขาดโครงสร้างพื้นฐานที่ในพื้นที่ชนบท (5) ขาดการสนับสนุนนโยบายหรือโครงการจากภาครัฐ โดยภาครัฐให้ความสำคัญกับธุรกิจการเกษตรมากกว่าเกษตรกรรมแบบครอบครัว (6) โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยไม่มีหลักสูตรที่ครอบคลุมถึงเรื่องที่ดินและการปฏิรูปเกษตรกร และ (7) ขาดการรวมตัวอย่างเข้มแข็งของเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จึงทำให้ไม่เกิดการสร้างต้นแบบที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ ทำให้ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน (ศจินทร์, 2552) โดยมีความเชื่อมโยงหลากหลายด้านที่ส่งผลกระทบร่วมกันในเชิงระบบของการทำเกษตรกรรม ระบบสังคมวัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการมองด้านภาคการเกษตรกรรมเป็นค่านิยมและมายาคติที่เชื่อว่าเกษตรกรเป็นอาชีพของ “คนจน” หรือเป็น

อาชีพที่ผู้มีการศึกษาหรือจบการศึกษาระดับสูง จะไม่ทำเกษตรกรรม (อารยะ, 2559) จึงทำให้ ปัญหาความรุนแรงด้านแรงงานคนรุ่นใหม่และการแข่งขันทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรเริ่มส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยทั่วไปในวงกว้าง (สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, 2555) และหยุดชะงักเป็นไปตามโครงสร้างของประชากรและการให้ความสำคัญทางนโยบายของรัฐบาลที่ค่อนข้างน้อย ดังนั้นการหนุนเสริมเกษตรกรรายย่อยให้สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตรหรือการสนับสนุนให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรรายย่อย การผลักดัน การพัฒนาเกษตรที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ในการสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีที่เอื้อต่อการพัฒนา เกษตรของคนรุ่นใหม่จึงเป็นประเด็นสำคัญ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการหนุนเสริมแรงงาน รุ่นใหม่ให้เข้ามาสู่ภาคการเกษตรโดยการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน และการพัฒนาสังคม การเกษตรของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องในการผลักดันให้เกิดการพัฒนากำลังคนด้านการเกษตรที่สามารถ พัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มีเกษตรเป็นฐานการผลิต การพัฒนาชุมชน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ รอบชุมชนให้เกิดการยกระดับของเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการผลิตเกษตรกรรมที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปที่สามารถสร้างความปลอดภัย ต่อการบริโภคและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (วิฑูรย์, 2557)

อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนการปฏิบัติทาง นโยบายผ่านโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกร รุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ และ

จังหวัดพะเยา) พบว่ากลับมีข้อจำกัดและปัญหา มากมายหลายประการ เช่น ด้านบุคคล ด้านที่ดิน ด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้านนโยบายที่เอื้อ ต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ แม้ภาครัฐได้มีบทบาทสำคัญอย่าง เด่นชัดในนโยบายด้านการสนับสนุนและพัฒนา องค์ความรู้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ แต่นโยบายซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการ พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ขยายได้เร็วและต่อเนื่อง เกษตรกรรุ่นใหม่กลับเห็นว่าโครงการของภาครัฐ ไม่ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรและการ พัฒนาของนโยบายที่ขาดความต่อเนื่องไม่สามารถ บูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่หรือการ เชื่อมโยงต่อการแก้ปัญหาของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ และความมั่นคงทางอาหารของพื้นที่อย่างแท้จริง (วิทยาลัยบริหารศาสตร์, 2560) ขณะที่ความ พยายามของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคเหนือต้องการขับเคลื่อน การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบเกษตรกรรม มาตลอดเกือบ 10 ปีที่ผ่านมา ปัญหาดังกล่าวของ เกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบการเกษตรจึงเป็นประเด็น สำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาแรงงาน และ การเพิ่มจำนวนของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบ เกษตรกรรม โดยอย่างยิ่งการพัฒนาเกษตรที่มีความ จำเป็นต่อความต้องการตลาดและเป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม การให้ความสำคัญต่อกระบวนการทาง นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างรอบด้าน ในการส่งเสริมที่ตรงจุดย่อมสามารถสร้างประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการพัฒนาขับเคลื่อนนโยบาย ให้ตอบโจทย์กับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่และการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของการปฏิบัติทางนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการสนับสนุนต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่การเก็บข้อมูลในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิและใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นแนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดอภิปรายกลุ่มย่อย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการถอดบทเรียนกรณีศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลตามที่เป็นจริง ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ จำนวน 2 คน 2) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 10 คน 3) ตัวแทนเกษตรกรรุ่นใหม่ใหม่ จำนวน 35 คน (ที่เข้าร่วมโครงการ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม และมูลนิธิส่งเสริมการออกแบบอนาคตประเทศไทย) และ 4) ตัวแทนนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 51 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงพรรณนา

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อความบรรยายที่ได้จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และการจดบันทึก โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (สุภางค์, 2556)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

จากการศึกษาวิจัยการวิเคราะห์นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่

1. การวิเคราะห์ปัญหาต่อการเข้าสู่ภาคเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. การวิเคราะห์ความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนตอนบน
3. การวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือ และ
4. การวิเคราะห์ผลกระทบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหาต่อการเข้าสู่ภาคเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน – สามารถแบ่งปัญหาออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1.1 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในของเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 1.2 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของเกษตรกรรุ่นใหม่ (Figure 1) รายละเอียดดังนี้

- 1.1 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในของเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ 1) ปัญหาด้านทัศนคติต่ออาชีพเกษตรที่ไม่มีความมั่นคง คือ ทัศนคติมุมมอง

ต่ออาชีพเกษตรกรของเกษตรกร หรือครอบครัวและชุมชนที่เป็นด้านลบมักจะได้อินบอยครั้ง “อาชีพเกษตรกรไม่มีทางที่จะถึงเส้นทางรวยหรือคนจนมักทำเกษตร” ที่สำคัญยังสะท้อนว่าอาชีพเกษตรกรเป็นชนชั้นสองของสังคมในการเข้าถึงสวัสดิการและการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ 2) ปัญหาด้านการไม่ยอมรับของครอบครัวต่อการทำเกษตรคือเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ยังต้องเผชิญกับแรงกดดันของครอบครัวและยังไม่ให้การยอมรับกับลูกหลานของตัวเองที่ต้องการกลับมาพัฒนาเกษตรให้เป็นอาชีพหลัก ที่สำคัญไปกว่านั้นจากการบอกเล่าของเกษตรกรรุ่นใหม่พบว่าคนในครอบครัวจะไม่ยอมรับโดยเฉพาะการผลิตเกษตรแบบเดิม 3) ปัญหาด้านการไม่มีกลุ่มที่อยู่ในชุมชน/พื้นที่เดียวกัน เนื่องจากกลุ่มมีความสำคัญต่อภาคการเกษตรทั้งในรูปแบบของการสร้างพลัง การยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการเจรจาต่อรองด้านการผลิตหรือด้านการตลาดที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น 4) ปัญหาด้านขาดองค์ความรู้และทักษะเกษตรกรทั้งระบบคือ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของการเข้าสู่ภาคการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่คือจำเป็นต้องมีการปรับตัวต่อการเป็นเกษตรกรและบางคนไม่ได้มีองค์ความรู้หรือไม่ได้เรียนด้านเกษตรมาก่อน เช่น องค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป หรือการขนส่งสินค้าเกษตร เป็นต้น และ 5) ปัญหาด้านการต่อยอดกับสิ่งที่เรียน (ปริญญาตรี) ไม่สามารถปรับใช้กับการเกษตร คือ การศึกษาเรียนรู้ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไม่สามารถนำไปต่อยอดได้อย่างเต็มที่หรือไม่ตรงกับบริบทพื้นที่ เช่น เกษตรกรรุ่นใหม่บางคนเรียนเกี่ยวข้องกับไม้ผลในบริบทพื้นที่ราบแต่ในพื้นที่ของชุมชนตัวเองเป็นพื้นที่สูงและเป็นไม้ผลเมืองหนาวเกือบทั้งหมด เป็นต้น ซึ่งมีความ

สอดคล้องกับการวิจัยของ วพชรวลัย (2557) พบว่า การขาดการสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่ (1) ด้านหลักสูตรการอบรม ควรมีการปรับกระบวนการทัศนสร้างแรงจูงใจ (2) ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรการผลิตต้นให้เกษตรกรมีการเสนอความคิดเห็นการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ (3) การจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าและ (4) ด้านอื่น ๆ เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ปัจจัยด้านการเกษตร อย่างไรก็ตามนอกจากความพร้อมของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ต้องพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องและมีความรู้รอบด้านปัจจัยการสนับสนุนที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมในการเป็นเกษตรกรอย่างมืออาชีพถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ส่วนด้านการสืบทอดอาชีพเกษตรกรในพื้นที่มีอัตราลดลงเรื่อย ๆ ด้วยค่านิยมที่ไม่ต้องการให้ลูกหลานมีความลำบาก ส่วนใหญ่คนในพื้นที่มองว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่เหนื่อยได้ผลตอบแทนน้อยจึงนิยมส่งลูกหลานเรียนหนังสือในระดับสูง ๆ และทำงานในระบบราชการ ค่าขายหรือเป็นลูกจ้างในตัวเมือง และในช่วงสองทศวรรษมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มคนสาวต่างเมืองที่จะเข้าสู่อาชีพการเกษตร กลายเป็นประเด็นปัญหาท้าทายภาคเหนือที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งขณะเดียวกันปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องจ้างแรงงานในช่วงการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งมักเป็นแรงงานจากพื้นที่สูงหรือแรงงานต่างด้าว ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มวิกฤติมากขึ้นในอนาคต คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมลดน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรในอนาคตลดลง

1.2 ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของเกษตรกรรุ่นใหม่คือ 1) ปัญหาด้านไม่มีที่ดินและที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์คือ ปัญหาภาพรวมของบริบทพื้นที่ภาคเหนือตอนบนซึ่งมีที่มาอย่างยาวนานและไม่สามารถหาทางออกร่วมกันคือ การบริหารจัดการด้านที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวน ถือเป็นข้อจำกัดหรือปัญหาในการสร้างการกีดกันโอกาสของการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตรเพราะที่ดินทำกินเป็นการตัดสินใจลำดับแรกของคนรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่อาชีพในภาคเกษตรกรรม 2) ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนคือ เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เห็นว่าการลงทุนและการเข้าถึงแหล่งการเงินที่สามารถให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ภาคการเกษตรสามารถเข้าถึงได้ง่ายหรือดอกเบี้ยต่ำที่เป็นเงื่อนไขของหน่วยงานรัฐยังไม่เอื้อต่อการสนับสนุนด้านการเงินการลงทุนที่สามารถให้เกษตรกรรุ่นใหม่ 3) ปัญหาด้านการปรับตัวต่อการตลาดและช่องทางการจำหน่ายคือ ปัจจัยที่ทำให้ด้านการตลาดมีปัญหาทั้งที่เป็นเรื่องการผูกขาดการตลาดอย่างใดอย่างหนึ่งของภาคธุรกิจที่มีศักยภาพสูงที่สามารถจัดการได้ทั้งระบบ หรือระบบการตลาดที่มีความเชื่อมโยงมีความสัมพันธ์กับระบบขนส่งหรือการประชาสัมพันธ์ทั้งระบบที่เกษตรกรรุ่นใหม่ไม่สามารถทำได้ทั้งหมด และ 4) ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและโรคระบาดคือ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ในพื้นที่ส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตรและการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงด้านการผลิตสินค้าเกษตรสูงมากขึ้น ขณะเดียวกันได้เกิดวิกฤตการณ์เกี่ยวข้องกับโรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการตลาดที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรโดยตรง โดยมีความสอดคล้องจากการศึกษาของ เกียรติศักดิ์ ยั่งยืน (2563) พบว่า จากการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีมี 2 ประเด็นคือ 1) เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว แต่องค์กรรัฐมีการปรับตัวช้าไม่เท่าทันเทคโนโลยี 2) สถานการณ์การสภาวะที่ธุรกิจถูกทำให้หยุดชะงักในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาอย่างรวดเร็ว ในภาคส่วนของอุตสาหกรรมทำให้เกิดภาวะคนตกงาน และภาคส่วนของการเกษตรหากเป็นเกษตรขนาดใหญ่หรืออุตสาหกรรมมีผลทำให้มีการจ้างแรงงานภาคการเกษตรน้อยลง ขณะเดียวกันการภาระการตกงานของแรงงานรุ่นใหม่งับขาดโอกาสในการเข้าถึงที่ดินทำกินหรือการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ภาคการเกษตรทั้งด้านการตลาดหรือการผลิต และที่สำคัญต้องมีความเข้าใจต่อความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศหรือโรคระบาดต่าง ๆ ทั้งในคนหรือสัตว์เลี้ยง เป็นต้น ทั้งหมดล้วนก่อให้เกิดความเสียหายต่อการผลิตและรายได้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งสิ้น

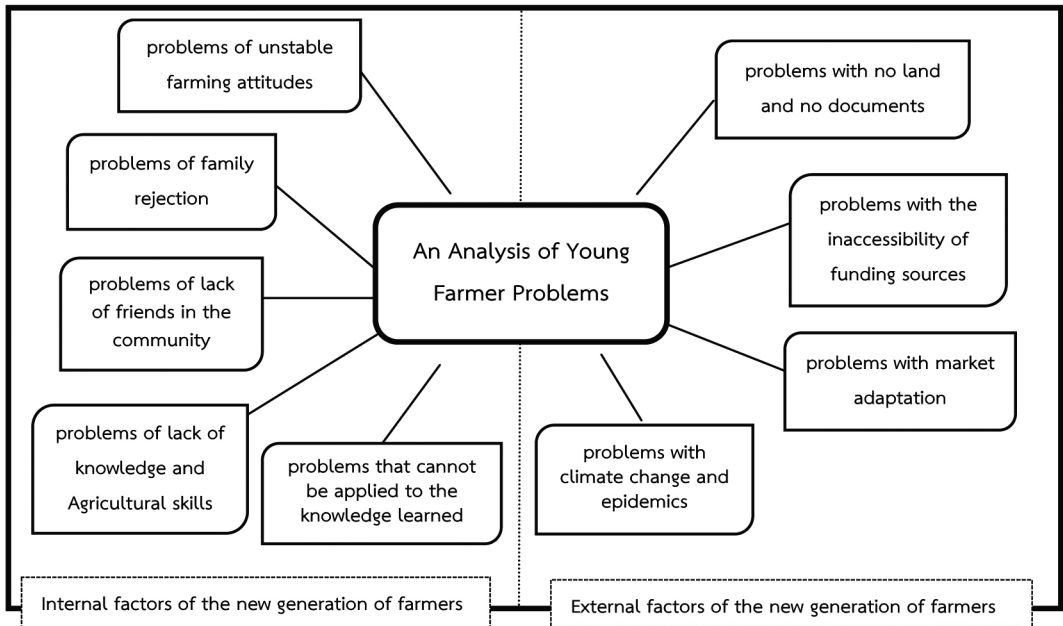

Figure 1 Analysis of problems in entering the agricultural sector of the young farmer

2. การวิเคราะห์ความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน – สามารถแบ่งความต้องการออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 2.1 ความต้องการศักยภาพภายในตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 2.2 ความต้องการจากการสนับสนุนภายนอกตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ (Figure 2) รายละเอียดดังนี้

2.1 ความต้องการศักยภาพภายในตัวเองของเกษตรกรรุ่นใหม่คือ 1) ด้านพื้นที่เรียนรู้/ทดลองเพื่อการพัฒนาเกษตรคือ เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นตรงกันว่า การมีพื้นที่เรียนรู้หรือทดลองที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะความรู้ด้านการพัฒนาการเกษตร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตเกษตรที่สามารถให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้อย่างเข้าใจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริงหรือลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงของตัวเองและครอบครัว 2) ด้านองค์ความรู้และทักษะเกษตรที่มีความเฉพาะด้าน

คือ องค์ความรู้และทักษะที่มีความเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและมีความสัมพันธ์ต่อห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งมีความจำเป็นต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ระบบเกษตรกรรม เช่น ความรู้และทักษะด้านการจัดการการเงินและการบัญชี หรือด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น 3) ด้านการสร้างทัศนคติและจิตใจที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมคือ การสร้างมุมมองที่ไปสู่การสนับสนุนการยืนหยัดของอาชีพเกษตรกร เพื่อส่งผลให้เกิดการสนับสนุนจากทั้งครอบครัวและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ โดยสร้างความเข้าใจต่อทัศนคติและการเปิดใจในการเข้าสู่ภาคการเกษตรเป็นหัวใจสำคัญของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการพื้นที่ทางความคิดและการสนับสนุนจากคนรอบข้าง 4) ด้านการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ – การรวมกลุ่มถือเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาองค์ความรู้หรือการต่อยอด

การเกษตรในพื้นที่ ที่สำคัญสามารถขับเคลื่อนไปสู่ การต่อรองหรือเจรจาที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร และการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มี บทบาทในการออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีความ สอดคล้องกับการวิจัยของ ประสาทพร (2560) คุณลักษณะสำคัญของเกษตรกรรุ่นใหม่ 7 ประการ คือ 1) มีทักษะในการคิดและวิเคราะห์สถานการณ์ 2) สามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ ในการทำการเกษตรได้อย่างเหมาะสม 3) รู้/เข้าใจ ปัญหาและศักยภาพของตนอย่างถ่องแท้ 4) ดำรง ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความพอดี 5) มีระเบียบวินัย เกษตรกรที่ดี 6) เห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น และ สิ่งรอบตัว และ 7) ดำรงอาชีพเกษตรกรอย่างมี เกียรติและศักดิ์ศรีเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมถึง วิทเอก (2564) ได้ศึกษาสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำ เกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 1) การดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและชุมชน 2) ความรู้ พื้นฐานทางการเกษตร 3) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา อาชีพเกษตรกร 4) การจัดการการผลิตและผลิตผล ตลอดห่วงโซ่ 5) การวิเคราะห์ทางเลือกอาชีพเกษตรกร และ 6) การบริหารจัดการตลาดและเครือข่าย ซึ่งการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มและ ชุมชน ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำรงอยู่ของ เกษตรกรรุ่นใหม่ ส่วนความรู้พื้นฐานการเกษตร และ การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตรเป็น เจ็อนไขความรู้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงอาชีพเกษตรกรให้ยั่งยืน

2.2 ความต้องการจากการสนับสนุน ภายนอกตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่คือ 1) ด้านการ เข้าถึงแหล่งเงินทุนและระบบที่ปรึกษาการเงินคือ การเข้าถึงสถาบันการเงินที่เปิดโอกาสให้แก่คนรุ่นใหม่ สามารถเข้าถึงแหล่งทุนหรือการปรึกษาทางด้าน การเงินการลงทุนที่เกี่ยวข้อง ย่อมสามารถทำให้

คนรุ่นใหม่มีช่องทางในการเข้าสู่ภาคการเกษตรหรือ ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพิ่มมากขึ้น 2.6 ด้านการเข้าถึงที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรคือ ที่ดินทำกินถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ของคนรุ่นใหม่เพื่อเข้าสู่ภาคการเกษตรและถือเป็น หลักประกันความพร้อมของการเข้าสู่ภาคการเกษตร เพราะเกษตรกรรุ่นใหม่มีความคาดหวังว่าการ บริหารจัดการและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ จะสามารถเอื้อต่อการเข้าถึงที่ดินหรือการเข้าถึงสิทธิ์ การครอบครองที่ดินเพื่อการเกษตร 2.7 ด้านการ ตลาดสินค้าเกษตรที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย คือ กระจายสินค้าของกลุ่มสมาชิกให้สามารถ จำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นความท้าทายของ กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ภาคเกษตรที่มีความจำเป็น ต้องเข้าใจระบบการตลาดหรือการจำหน่ายสินค้า ที่หลากหลายช่องทางโดยเฉพาะช่องทางโซเชียลมีเดีย หรือออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเข้าถึง ผู้บริโภคโดยตรง 2.8 ด้านการพัฒนานวัตกรรมและ เทคโนโลยีการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมคือ การผลิตในรูปแบบปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ที่มีแนวโน้มที่ดี การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม ที่เกี่ยวข้องทั้งระบบห่วงโซ่การผลิตเป็นการเสริม ศักยภาพของคนรุ่นใหม่ให้สามารถพัฒนาตัวเอง และพัฒนาสินค้าการเกษตรให้เกิดความต่อเนื่อง และสร้างแรงจูงใจคนเข้าสู่ภาคเกษตรมากยิ่งขึ้น และ 2.9 ด้านการสร้างอาชีพที่มีความเชื่อมโยงกับ ภาคเกษตรกรรมคือ การพัฒนาอาชีพที่มีความ หลากหลายและเชื่อมโยงภาคการเกษตรมากกว่า หนึ่งอาชีพ เช่น อาชีพนักขายออนไลน์หรืออาชีพ ยูทูบเบอร์ เป็นต้น การพัฒนาศักยภาพของ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่สามารถมองเห็นอาชีพตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำที่มีความเชื่อมโยงกับ สายพานการผลิตด้านการเกษตรอย่างชัดเจน

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สำราญ (2561) แนวทาง ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในยุคของเกษตร 4.0 ประกอบด้วย 1. การวางเป้าหมายในการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่ 2. กระบวนการพัฒนาเกษตรกร รุ่นใหม่ 3. หลักสูตรควรมีการพัฒนาให้สอดคล้อง กับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ 4. การพัฒนา

ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญา ที่เห็นผลเป็นรูปธรรม 5. การพัฒนาต่อยอด เกษตรกรรุ่นใหม่ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนและช่องทางการตลาด โดย การเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการสื่อสารและการทำตลาด

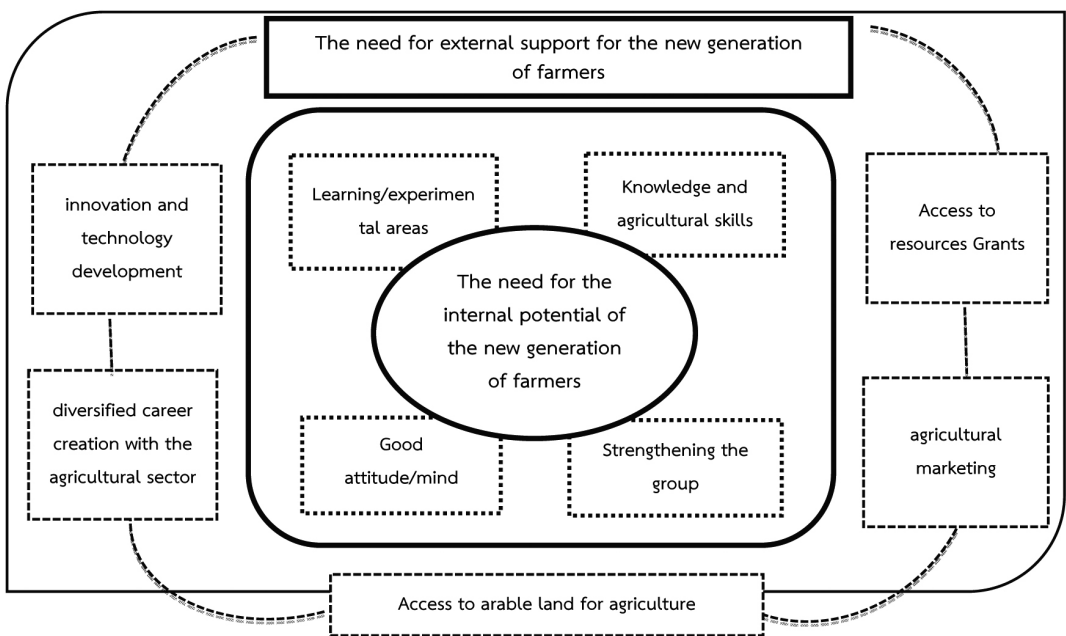

Figure 2 Analysis of the needs of the new generation of farmers

3. การวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการ สนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือ - การบริหารจัดการที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามา มีบทบาทในการขับเคลื่อนและพัฒนาเกษตรกร รุ่นใหม่ในพื้นที่ โดยสามารถแบ่งลักษณะและรูปแบบ ของการส่งเสริมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย ลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนทั้งหมด 3 ลักษณะหลัก และ 10 รูปแบบย่อย โดยมีรายละเอียดดัง ต่อไปนี้

3.1 ลักษณะการเสริมสร้างองค์ความรู้ และทักษะด้านการประกอบการด้านเกษตร - เป็น องค์ความรู้พื้นฐานและเป็นกิจกรรมพื้นฐานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาให้การสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ และยังเป็น ลักษณะที่มีการดำเนินการทั่วไปสามารถทำได้ ง่ายสะดวกและรวดเร็วต่อการบริหารจัดการของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาและกระบวนการ ในการส่งเสริมและการให้ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้อง

กับการเกษตรที่จะดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำหรือตามความสนใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเรียนรู้และเพิ่มศักยภาพตามที่หน่วยงานได้จัดสรรองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะถือเป็นกระบวนการพื้นฐานในการเริ่มต้นของการสร้างการปรับตัวก่อนเข้าสู่ภาคการเกษตรของคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจทั้งนี้สามารถแบ่งเป็นทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่

- 1) รูปแบบการอบรม (ระยะสั้น) เป็นลักษณะการอบรมระยะสั้นประมาณ 1 วัน ถึง 5 วัน ที่เน้นการให้ความรู้ด้านทฤษฎีและการสาธิตที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการด้านการเกษตร
- 2) รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ (ระยะยาว) เป็นการอบรมประมาณครึ่งเดือน จนถึง 6 เดือน ในการอบรมตลอดหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาการจัดการทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติการในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านการเกษตรสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่
- 3) รูปแบบการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่ถือว่าดำเนินการมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องที่รับรู้กันดีในเชิงของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหรือการศึกษาในระดับที่เกี่ยวข้องกับสาขาการเกษตรหรือธุรกิจเกษตร และ
- 4) รูปแบบการเพิ่มเติมความรู้จากพี่เลี้ยง เป็นการติดตามหนุนเสริมจากพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาที่หน่วยงาน/องค์กรมีความสัมพันธ์ในการบริหารจัดการโครงการเพื่อเป็นตัวเชื่อมกับหน่วยงานและเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง มีความสอดคล้องกับ ฉัตรณรงค์ศักดิ์ และคณะ (2562) พบว่า ปัจจัยที่เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านวิทยากร (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมา มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก คือ ด้านผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ด้านแหล่งเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.07) ด้านเจ้าหน้าที่และการเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้าน

กิจกรรมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.93) ด้านกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้ง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านเนื้อหาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 3.77) และด้านระยะเวลาการเรียนรู้แต่ละครั้ง (ค่าเฉลี่ย 3.70) ตามลำดับ การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้แต่ละครั้งและเนื้อหาหลักสูตรแนวทางพัฒนาควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และฝึกความเป็นผู้นำควรประชาสัมพันธ์ผลงานเกษตรกรรุ่นใหม่ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่

3.2 ลักษณะการสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกร – เป็นปัจจัยสำคัญโครงการหนุนเสริมและการขับเคลื่อนให้คนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในการปลักดินและตัดสินใจต่อการอยู่บนฐานอาชีพเกษตรกร เพราะว่าคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการเข้าสู่ภาคการเกษตรมีความพร้อมมีต้นทุนที่แตกต่างกันและส่วนใหญ่เกษตรกรที่มีต้นทุนสูงหากได้รับความรู้ทักษะก็สามารถต่อยอดการพัฒนาการเกษตรหรือการประกอบการได้อย่างต่อเนื่องและสร้างรูปธรรมให้เกิดในพื้นที่ของตนเอง แต่ยังมีเกษตรกรรุ่นใหม่หรือคนรุ่นใหม่ที่สนใจเข้าสู่ภาคการเกษตรแต่มีต้นทุนชีวิตและต้นทุนครอบครัวที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นการสนับสนุนทุนในการต่อยอดจึงมีความสำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจก้าวสู่ภาคการเกษตรอย่างเต็มตัว ซึ่งสามารถแบ่งการสนับสนุนออกเป็นทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) รูปแบบการสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือเพื่อการเกษตร
- 2) รูปแบบการสนับสนุนเงินทุนหรือสินเชื่อเพื่อการเกษตร (สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบย่อยคือ (1) แบบเงินให้เปล่า ประมาณ 5,000 บาท ถึง 50,000 บาทต่อคนหรือต่อกลุ่ม และ (2) แบบสินเชื่อ) และ
- 3) รูปแบบการสนับสนุนการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตร ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ นันทิยา (2557) พบว่ารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ หลังการอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ยังพอใจในการประกอบระดับมากที่สุด ในด้านการนำข้อมูลมาใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเอง ด้านความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน ที่ดิน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง มีระดับความสามารถเพิ่มขึ้นในเรื่องการเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่น การเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น รวมถึงมีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3.3 ลักษณะการสร้างความสำเร็จของกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ – เป็นการขับเคลื่อนที่สร้างพลังทางสังคมและชุดประสบการณ์ที่สามารถนำมาแบ่งปันแลกเปลี่ยนของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องโครงการ เพราะการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่ายมีความจำเป็นต่อการขับเคลื่อนทั้งระบบ รวมไปถึงการบรรลุเป้าหมายของโครงการที่หน่วยงานกำกับดูแลต้องให้เห็นรูปธรรมของการขับเคลื่อนกลุ่ม/เครือข่าย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการสร้างพื้นที่พูดคุยและแบ่งปันประสบการณ์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) รูปแบบการพัฒนาโครงการและกิจกรรมย่อยภายในกลุ่มหรือชุมชน (การพัฒนาโครงการมีอยู่ 2 ระดับ คือ (1) ระดับการพัฒนาโครงการของกลุ่มหรือชุมชน และ (2) ระดับการพัฒนาโครงการของเครือข่าย) และ 3) รูปแบบการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจมาศ และคณะ (2559) พบว่าแนวทางและแผนการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ประกอบด้วย

4 ด้านคือ (1) ด้านการพัฒนาสมาชิก เครือข่าย และการบริหารเครือข่าย (2) ด้านพัฒนาการผลิต (3) ด้านพัฒนาการตลาดและบรรจุภัณฑ์ และ (4) ด้านระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้า โดยแผนพัฒนาเครือข่าย เน้นกิจกรรมในประเด็นการคัดสรรบุคคลและเครือข่ายเป้าหมายและทำแผนเครือข่ายและผู้ประกอบการแบบมีส่วนร่วม พัฒนาสมาชิกและการบริหารเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน / SMEs พัฒนาการผลิตปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ตามการรับรองมาตรฐาน พัฒนาการตลาดและบรรจุภัณฑ์ นวัตกรรม สร้างช่องทางตลาด และพัฒนาการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน / SMEs อย่างต่อเนื่อง

4. การวิเคราะห์ผลกระทบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน – การวิเคราะห์ผลกระทบทั้งต่อเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และระดับพื้นที่ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการขับเคลื่อนเชิงนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการสร้างที่ยั่งยืนระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลกระทบต่อเกษตรกรรุ่นใหม่และครอบครัวคือ การดำเนินงานเพื่อพัฒนาและการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ถือเป็นผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีส่วนร่วมโครงการในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรและการจัดการกลุ่มเกษตรกร ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่หลายคนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทัศนคติ พฤติกรรมหรือกระบวนการจัดการด้านการเกษตรที่สร้างผลกระทบอย่างต่อเนื่องระหว่างการทำงานโครงการจนกระทั่งจบโครงการ ซึ่งสามารถแบ่งผลกระทบต่อเกษตรกรรุ่นใหม่และครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ 4.1.1

ผลกระทบด้านบวกคือ 1) การสร้างทัศนคติที่
 ต่อพัฒนาเกษตรและการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน
 2) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการผลิตเกษตร
 และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) การสร้าง
 รายได้จากการประกอบการและการมีองค์ความรู้
 เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน
 4) การเป็นผู้นำหรือเป็นผู้มีบทบาทการดำเนินการ
 ทั้งด้านการเกษตรและการพัฒนาชุมชน 5) การมีกลุ่ม
 และเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ในการร่วมคิดร่วมทำ
 6) การได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพและการต่อยอด
 ด้านเกษตรอย่างต่อเนื่อง 7) การสร้างทัศนคติมุมมอง
 ใหม่ของครอบครัวต่อการผลิตเกษตรกรรมยั่งยืน
 หรือธุรกิจเกษตร 8) การต่อยอดการผลิตหรือ
 กิจกรรมครอบครัวสู่การประกอบการด้านเกษตร
 ที่หลากหลาย และ 4.1.2 ผลกระทบด้านลบคือ
 1) การถูกงูใจหรือชวนเชื่อในสภาวะที่ไม่มีความพร้อม
 ต่อการเป็นการเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) การสนับสนุน
 องค์ความรู้และทักษะไม่มีความสอดคล้องกับบริบท
 ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 3) เกิดความขัดแย้งเชิง
 แนวความคิดต่ออาชีพเกษตรระหว่างครอบครัว
 และเกษตรกรรุ่นใหม่ และ 3) การสนับสนุนปัจจัย
 การผลิตไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาต่อยอดอาชีพ
 เกษตรและการดำรงชีวิต

4.2 ผลกระทบต่อชุมชนของเกษตรกร
 รุ่นใหม่คือ การดำเนินโครงการไม่เพียงเป็นการให้
 ความรู้หรือทักษะที่เกี่ยวข้องกับการประกอบ
 การเกษตรเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนา
 ศักยภาพด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะการรวมกลุ่ม
 หรือการบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่ส่วนใหญ่
 กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ก็ดีหรือการหากกลุ่มสมาชิก
 เกษตรกรเพื่อเข้ามาดำเนินการร่วมกับก็ยอมเป็น
 คนในชุมชนที่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ดีล้วนต้องปฏิสัมพันธ์
 ร่วมกับชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งผลกระทบต่อชุมชน

ของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องโครงการฯ ได้แก่
 4.2.1 ผลกระทบด้านบวกคือ 1) การเกิดพื้นที่
 ตัวอย่างและแหล่งเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรกรรม
 ยั่งยืนในชุมชน 2) คนในชุมชนเริ่มเข้าใจ ยอมรับ
 และพยายามปรับตัวต่อการผลิตเกษตรรูปแบบ
 หลากหลาย 3) ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร
 รุ่นใหม่และเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ 4) ชุมชนเริ่มได้รับ
 การสนับสนุนและเรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชนจาก
 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น 5) ชุมชนเกิดแกนนำ
 เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความคิดก้าวหน้าเข้ามาบริหาร
 จัดการร่วม 6) กลุ่มเกษตรกรในชุมชนเริ่มสามารถ
 ต่อรองสินค้าการเกษตรและการรับสนับสนุนจาก
 หน่วยงานของรัฐ 7) กลุ่มเกษตรกรในชุมชนสามารถ
 จัดตั้งกลุ่มที่เป็นทางการและมีระบบการบริหารที่ดี
 8) เกิดแบบอย่างที่ดีหรือต้นแบบของบุคคลรุ่นใหม่
 ที่กลับไปทำอาชีพเกษตรและพัฒนาชุมชน และ
 4.2.2 ผลกระทบด้านลบ 1) เกิดความขัดแย้งเชิง
 แนวความคิดการผลิตเกษตรและไม่เห็นด้วยกับ
 การกลับมาทำเกษตร 2) เกิดผลได้ผลเสียในเชิง
 ธุรกิจและการเมืองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร
 บางกลุ่มในชุมชน เช่น การจำหน่ายปุ๋ยยาเคมี
 ในชุมชน หรือการขัดประโยชน์พ่อค้าคนกลาง
 ในชุมชน เป็นต้น และ 3) เกิดความคิดเห็นและ
 เข้าใจต่อการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
 ที่ไม่เท่าเทียมกันของบางกลุ่มในชุมชน

4.3 ผลกระทบภาพรวมต่อการพัฒนา
 เกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร
 คือ การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง
 กับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของหน่วยงาน
 ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การดำเนินงาน
 ย่อมเกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการ
 ขับเคลื่อนเชิงแนวความคิด และรูปธรรมความสำเร็จ
 ที่เกิดขึ้นกับการพัฒนาและการสนับสนุนเกษตรกร

รุ่นใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งผลกระทบต่อภาพรวม ได้แก่ 4.3.1 ผลกระทบด้านบวกคือ 1) เกิดพลังกลุ่มและเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) เกิดความร่วมมือและการขับเคลื่อนภาคประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม 3) เกิดรูปธรรมความสำเร็จของเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มและชุมชนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน 4) การเพิ่มเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิตภาคการเกษตรมากขึ้น 5) การเกิดแหล่งการผลิตและการตลาดอาหารปลอดภัยและเกษตรกรรมยั่งยืน 6) หน่วยงาน/องค์กรมีการเข้าใจกระบวนการหนุนเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่มากขึ้น 7) เกิดการบูรณาการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนมากขึ้น 8) เกิดการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในการกำหนดแผนงานโครงการหรือกิจกรรมมากขึ้น 9) เกิดต้นแบบและรูปแบบของพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับภูมิภาคไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ และ 10) เกิดความตระหนักของภาคประชาชนต่อการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัยและการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 4.3.2 ผลกระทบด้านลบ 1) เกิดความขัดแย้งทางความคิดหรือกระบวนการผลิตระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่และเกษตรกรรุ่นเก่า และ 2) การเกิดความเคลื่อนไหว/ประท้วงของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบภาคเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น ประเด็นการนำเข้าสารเคมี ประเด็น CTPP ประเด็นการจัดสรรที่ดินและเอกสารสิทธิ์ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ผลกระทบการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่เน้นกระแสของการสร้างพื้นที่อาหารปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์เป็นแนวโน้มที่ดีแต่การขยายผลได้ค่อนข้างน้อย จาก

ผลการวิจัยแนวโน้มที่ดีของผลกระทบทางนโยบายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เกิดผลกระทบทางบวกโดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถสร้างกระแสความนิยมในพื้นที่ในการผลิตเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรกรรมยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตเกษตรที่สอดคล้องกับความปลอดภัยต่อผู้บริโภค แต่ในภาพรวมของผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารคือ ด้านความปลอดภัยของอาหาร ด้านการเข้าอาหาร และด้านพอเพียงของอาหารดังกล่าวเป็นเพียงเกษตรกรกลุ่มเล็ก ๆ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน คิดเป็นประมาณไม่เกินร้อยละ 5 ของสัดส่วนเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ที่พยายามสร้างพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารโดยเกษตรกรรุ่นใหม่ แม้ว่าผลกระทบต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารจะอยู่ในวงแคบ ๆ ของพื้นที่ แต่ก็สามารถขับเคลื่อนอย่างค่อยเป็นค่อยไปของการพัฒนาและการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ โดยมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ งามอาจ และคณะ (2563) ที่พบว่า การเสริมสร้างศักยภาพคนรุ่นใหม่และเกษตรกรในชุมชน ในการเป็นเกษตรกรตัวอย่างที่สามารถทำการผลิตเกษตรกรรมและสามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนจากการเปลี่ยนแปลงศักยภาพคนรุ่นใหม่และเกษตรกรตัวอย่างในการสร้างรูปธรรมเชิงพื้นที่ได้จริง

ทั้งนี้โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างน้อยส่วนหนึ่งการขับเคลื่อนเชิงนโยบายภาคการเกษตรที่ไม่ความสอดคล้องกันหรือการเอื้อต่อกันของการสร้างองค์ภาพของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในภาคการเกษตรเชิงพื้นที่ การดำเนินงานโครงการฯ

ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเพียงการดำเนินงานเพื่อสร้างเกษตรกรรายย่อยที่มีความสนใจในการทำเกษตรหรือการประกอบการเกษตร แต่ยังมีคนรุ่นใหม่ทั้งนอกภาคการเกษตร หรือกำลังศึกษาทั้งสาขาการเกษตรหรือสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่มีกระบวนการที่จะสามารถจูงใจหรือการหนุนเสริมทั้งทางนโยบายหรือการปฏิบัติทางนโยบายของภาครัฐ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Cochetel และ เกษศิริพันธ์ (2560) พบว่า คนรุ่นใหม่ที่มีสนใจทำการเกษตรแต่ไม่สามารถเริ่มต้นได้ เนื่องมาจากการที่คนรุ่นใหม่ในกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงที่ดินหรือแหล่งเงินทุน นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นถึงการประเมินในแง่ของประเภทรายได้ (ซึ่งเป็นที่ได้จากการทำงานเกษตรอย่างเดียว หรือทำร่วมกับกิจกรรมอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) ที่สามารถจูงใจให้คนรุ่นใหม่ในพื้นที่หันกลับมาอยู่ในชุมชนแทนการย้ายเข้าเมือง นอกจากนี้การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับในเชิงรูปแบบของนโยบายที่สามารถนำมาดำเนินการ โดยมีเป้าหมายของนโยบายการสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ไม่ใช่เพียงที่ต้องการลดการเกิดประชากรผู้สูงอายุในภาคการเกษตรเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อแผนการผลิตเกษตรที่หลากหลายของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการสร้างความมั่นใจได้ว่าภาคการเกษตรยังคงความสามารถในการแข่งขัน และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในแง่เศรษฐกิจและวิถีของชุมชน ขณะเดียวกันการส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเพียงการขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมตามแผนงานของหน่วยงานเท่านั้น หากจะคาดหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือระบบภาคการเกษตรให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีทรัพยากรหรือมีอำนาจในการตัดสินใจทาง

นโยบายจำเป็นต้องมีการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้ง บุคลากร เงิน เครื่องมือ หรือองค์ความรู้อย่างเต็มที่ เช่น การตั้งเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบ จำนวน 100,000 คน/ปี และดำเนินการต่อเนื่อง 3 ปีเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถยกระดับเป็นผู้ประกอบการเกษตรหรือการจัดสวัสดิการ (การรักษาพยาบาล การแหล่งเงินกู้) ที่เอื้อต่อคนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เป็นต้น รวมถึงกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนในมิติต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายในการเชื่อมโยงกับเกษตรกรรุ่นใหม่หรือคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ในหันมาสนใจในอาชีพเกษตรกร เช่น การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการเกษตร การพัฒนาโลจิสติกส์เพื่อเกษตรกร เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์นโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่สู่การปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ภาคเหนือตอนบนสะท้อนถึงการวางระบบนโยบายและการดำเนินการในพื้นที่ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่หรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาคการเกษตรให้มีประสิทธิภาพที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่หรือพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ การบริหารจัดการแบบระบบเปิดและการสร้างระบบการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่มีกลไกการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาบูรณาการเป็นกลไกการทำงานแบบใหม่และยืดหยุ่นที่เน้นเป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นหลักที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการสร้างระบบการจัดการที่มีโครงสร้างไม่เป็นระบบราชการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการ

วางระบบที่ให้ทุกหน่วยงาน องค์กร หรือเกษตรกร รุ่่นใหม่เองสามารถเข้ามาสู่การพัฒนาโครงการหรือ มีส่วนร่วมในการออกแบบระบบดังกล่าวได้ที่เป็น รูปแบบการสนับสนุนที่มีความหลากหลายและ เข้าถึงได้ง่ายอย่างเป็นระบบหรืออาจจะเรียกว่า “แพลตฟอร์มการพัฒนาเกษตรกรรุ่่นใหม่หรือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลภาคการเกษตรที่เน้น เกษตรกรรายย่อย” โดยแพลตฟอร์มจะเป็นในรูปแบบ ของการพัฒนาเทคโนโลยีหรือการพัฒนานวัตกรรม ทางสังคมก็สามารถผลักดันให้เกิดในระดับพื้นที่ของ ภาคเหนือ หรือระดับประเทศได้ ดังนั้นการพัฒนา เกษตรกรรุ่่นใหม่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเห็นความสำคัญของการ เปลี่ยนแปลงเชิงระบบของการพัฒนาแรงงาน ภาคการเกษตร หรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยหรือผู้ประกอบการ ภาคการเกษตรขนาดเล็ก ที่ยังขาดโอกาสหรือกลไก การขับเคลื่อนหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรม และการสร้างพื้นที่ของการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรรุ่่นใหม่ให้สามารถเกิดระบบ ความเชื่อมโยงและการจัดการของข้อมูล ความรู้ หรือการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร หรือการประกอบการเกษตรที่เกษตรกรรุ่่นใหม่หรือ คนรุ่่นใหม่ที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงได้จริงเพื่อ สร้างผลกระทบทางบวกต่อการพัฒนาความมั่นคง ทางอาหารระดับพื้นที่และการสืบสานการพัฒนา อาชีพเกษตรกรรวมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ โครงการปริญญาเอก กาญจนานิกเชก (คปก.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่เล็งเห็นความสำคัญการวิจัยและอนุมัติทุน สนับสนุนทุนประจำปี พ.ศ. 2560 รุ่นที่ 20

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2560. Young Smart Farmer: อนาคตและทิศทางภาคเกษตรไทย เล่ม 2. ชุมชนุมนุสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.
- เกียรติศักดิ์ ยั่งยืน. 2563. นโยบายการลงทุน ทางการเกษตรอย่างรับผิดชอบเพื่อการสร้าง สวัสดิการสังคมและความมั่นคงทางอาหาร. วารสารสังคมวิวัฒน์ 11(1): 32-61.
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี ลักษณะ เกวใจ จินตกานต์ สุธรรมดี และศุภรดา แสนยาโต. 2562. แนวทางการยกระดับขีดความสามารถ เกษตรกรรุ่่นใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่บ้าน นาสินวน อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสาร สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ ชัยภูมิ. 1(3): 33-54.
- นันทกานต์ จันทร์อ่อน. 2557. ความมั่นคงทาง อาหารของประเทศไทย (Thailand Food Security). สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 4(2): 1-6.
- นันทิยา ศรีทัดจันทา. 2557. แนวทางการพัฒนา เกษตรกรรุ่่นใหม่ในจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐบำเพ็ญ เขียวหวาน สีนินุช ครุฑเมือง แสนเสริม และจำนงค์ จุลเอียด. 2559. แนวทางการพัฒนาเครือข่าย ผู้ประกอบการ SMEs ภาคเกษตรรุ่่นใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. 8(3): 140-153.
- ประสาทพร สีกงพลี. 2560. เครือข่ายบ่มเพาะ เกษตรกรรุ่่นใหม่: การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อ พัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายเกษตรกร

- ภาคครัวเรือน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วพชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์. 2557. แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2557. นโยบายเกษตรยั่งยืน-เกษตรอินทรีย์: กระบวนการสำคัญไม่น้อยกว่าเนื้อหา. กรีนเน็ต แหล่งข้อมูล <http://www.greennet.or.th/blog/1660> (25 ตุลาคม 2564).
- วิทยาลัยบริหารศาสตร์. 2560. ผู้นำคนรุ่นใหม่: คุณค่าแห่งวิถีเกษตรอินทรีย์และพลังกลุ่มคนรุ่นใหม่สู่การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านเกิด. วนิดาการพิมพ์, เชียงใหม่.
- วิทเอก สว่างจิตร. 2564. การพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้สู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรมรุ่นใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 38(1): 126-134.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. 2552. การพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหารไทย. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร. 2555. การปฏิรูประบบเกษตรกรรม เพื่อความเป็นธรรมและความมั่นคงทางอาหาร. แหล่งข้อมูล <http://www.frdfund.org> (25 ตุลาคม 2564).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2564. สถิติเกษตรและประมง. แหล่งข้อมูล <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/11.aspx> (25 ตุลาคม 2564).
- สำราญ สารบรรณ. 2561. แนวทางการสร้างเกษตรกรรมรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, กรุงเทพฯ.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2556. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 21. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- องอาจ มิง และคณะ. 2563. การพัฒนาวิธีการผลิตเกษตรกรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารบนฐานศักยภาพชุมชนบ้านยางเปา ตำบลอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), กรุงเทพฯ.
- อารยะ ปรีชาเมตตา. 2559. ดุลยภาพที่เหลื่อมล้ำ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Cocile Cochetel และเกษศิริรินทร์ พิบูลย์. 2560. ความหลากหลายของเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และปราจีนบุรี: คุณลักษณะ ปัญหาที่เผชิญ และการมีส่วนร่วมกับโครงการสนับสนุนเกษตรกร. แหล่งข้อมูล <https://www.researchgate.net/publication/321795708/> (25 ตุลาคม 2564).
- Independent Evaluation Department (IED). 2013. Food Security Challenges in Asia. Asian Development Bank, Philippines.
- The Economist Intelligence Unit (EIU). 2018. Global Food Security Index. Available: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index> (February 12, 2019).